ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МЕТАФОРИ

УДК 378.147.091:373.3-051

DOI: 10.12958/2227-2747-2021-3(178)-37-45

Черв'якова Наталія Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна
nataly67169@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4125-6112>

Для цитування: Черв'якова Н. І. Формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів початкових класів засобами педагогічної метафори. *Освіта та педагогічна наука*. 2021. № 3 (178). С. 37–45.

References (стандарт APA): Chervyakova, N. I. (2021). Formuvannia profesiino-osobystisnykh yakostei maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy pedahohichnoi metafory [Formation of Professional and Personal Qualities of Future Elementary School Teachers by Means of Pedagogical Metaphor]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 3 (178), 37–45 [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Зростання вимог до вчителя початкових класів як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності в мінливих умовах сьогодення актуалізує проблему подальшого пошуку ефективних засобів формування його як професіонала та розвитку як особистості. На часі українське суспільство потребує не вузьких спеціалістів – носіїв окремих виробничих функцій, а всебічно розвинених, соціально активних фахівців, які мають фундаментальну наукову психолого-педагогічну підготовку, сформоване педагогічне мислення, багату внутрішню духовну культуру.

Становлення вчителя початкових класів – це перш за все формування його як особистості і лише потім – як професіонала, що володіє глибокими спеціаль-

ними знаннями в галузі початкової освіти. Не викликає сумнівів і те, що успішність професійної діяльності залежить саме від професійно значущих особистісних якостей, а недостатній їхній розвиток є причиною низької професійної успішності.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема формування професійних і власне особистісних якостей педагога, зокрема вчителя початкових класів, знайшла широке висвітлення в працях відомих педагогів та психологів. Так, теоретичні засади розвитку професійно-особистісних

якостей учителя репрезентовано в студіях Ф. Гоноболіна, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, Г. Мешко, Л. Мітіної, О. Мороза, О. Пехоти, З. Романець, В. Сластьоніна, О. Щербакова та ін. (Митина, 2014; Пехота, 2009).

У наукових розвідках відомих психологів Л. Божович, Ю. Кулюткіна, В. Крутецького, В. Семиченко, Г. Сухобської та ін. розроблено психологічні засади розвитку особистості вчителя, визначено професійно-особистісні якості педагогів відповідно до їхньої соціальної ролі. Питанням розвитку окремих професійно-особистісних якостей учителя початкових класів присвячено студіювання Ш. Амонашвілі, С. Бадер, Н. Бібік, В. Бондаря, М. Вашуленка, П. Гусака, Л. Коваль, Я. Кодлюк, О. Комар, О. Кучерявого, О. Ліннік, С. Мартиненко, О. Матвієнко, Р. Пріми, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружої та ін. (Савченко, 1997; Хомич, 2014).

Визначальним чинником ефективної професійної діяльності вчителя початкових класів є сформованість у нього професійно значущих якостей. Нова місія первоучителя потребує формування його як високорозвиненої особистості, якій притаманний професіоналізм, компетентність, гуманізм, креативність, критичне мислення, мобільність, здатність ефективно діяти в складних педагогічних ситуаціях на засадах партнерства і дитиноцентризму (Нова українська школа, 2018).

Велике практичне значення має проблема визначення та науково-теоретичного обґрунтування найбільш ефективних засобів формування професійно-особистісних якостей педагога початкової школи в умовах закладу вищої освіти, серед яких, на наше глибоке переконання, провідне місце належить такому феномену, як педагогічна метафора.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що сьогодні ми має-

мо досить розвинену теорію метафори, репрезентовану в широкому колі наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених – Н. Арутюнової, М. Блека, А. Гудзовської, Д. Девідсона, У. Еко, Дж. Лаккоффа і М. Джонсона, Дж. Міллера, В. Москвіна, М. Нікітіна, Х. Ортеги-і-Гассета, П. Рікера, Г. Скляревської, В. Телія, А. Чудінова та ін. (Арутюнова, 1999; Black, 1979; Девідсон, 1987; Лаккофф, 2008; Теорія метафори, 1990).

Метафора в освітньому процесі – це ключ, за допомогою якого студент відкриває знання «для себе», які набувають глибокого особистісного сенсу. Використання метафори в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів сприяє формуванню в них системи професійних цінностей, серед яких провідними є любов і повага дитини.

Метафори є унікальним засобом побудови духовно-емоційного ставлення особистості до світу. Вони «задають рамки і способи мислення, формують конструкти світосприйняття. Педагогічна метафора є інструментом виховання, розвитку особистості та її моральних цінностей, вона актуалізує ставлення до ситуації, впливає на вибір позиції, а також сприяє формуванню або коригуванню самооцінки» (Гудзовська, 2017, с. 86–89).

Мета статті – на основі аналізу сучасних підходів до метафоризації компонентів освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців з початкової освіти розкрити сутність педагогічної метафори, механізми та шляхи її використання як засобу формування професійних особистісних якостей майбутнього вчителя початкових класів.

Методологічною базою дослідження є системний, аксіологічний, професіографічний, лінгвокультурологічний підходи. Використано основні положення теорії метафоричного моделювання, розроблені

на основі когнітивно-дискурсивної парадигми, а також методи: аналіз наукової літератури з теорії та практики професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, з проблем метафоризації освітнього процесу, узагальнення та класифікація для визначення номенклатури та особливостей формування професійно-особистісних якостей учителя засобами педагогічної метафори.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення положень фундаментальних наукових праць відомих педагогів-дослідників (Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Пєхота, В. Сластьонін та ін.), результати експертного опитування вчителів початкової школи, батьків дітей молодшого шкільного віку, здобувачів освіти спеціальності «Початкова освіта», викладачів ЗВО дали підстави виокремити пріоритетну систему якостей майбутніх учителів початкових класів:

особистісно-етичні: гуманізм, любов до дітей, толерантність, уважність, доброзичливість, вимогливість, товарищівність, інтелігентність, об'єктивність, оптимізм, самокритичність, висока моральна культура, загальна ерудиція;

індивідуально-психологічні: чіткість, ясність і критичність мислення, емпатія, соціальна перцепція, емоційна рівноваженість і стійкість, культура темпераменту, об'єктивна самооцінка;

професійно-педагогічні: високий рівень професійно-педагогічної підготовки, компетентність, освіченість та широкий кругозір, креативність, інтерес до педагогічної діяльності, любов до справи і дітей, енергійність та працездатність, педагогічний такт, прагнення до науково-педагогічної дослідницької діяльності, культура і виразність мовлення.

Слушним, на нашу думку, є підхід Є. Ільїна, який наголошує, що всі якості однаково важливі для професійної педа-

гогічної діяльності. Проте, залежно від віку учнів, значущість цих складників є різною: у початковій школі учні більше поцінують теплоту та чуйність учителя, а в старшій – його професійну компетентність (Ільїн, 2012, с. 278).

Будь-яка сукупність професійно значущих особистісних якостей потребує ранжування їх за ступенем значущості. Послугуючись думкою широкого кола науковців, які запропонували розподілити такі якості на чотири види за ступенем прояву (домінантні, периферійні, негативні і професійно неприпустимі), зазначимо, що учасники проведеного нами опитування відзначають у якості доміантної професійно особистісної якості – любов до дітей. Саме її слід уважати найважливішою рисою вчителя початкових класів, без якої унеможлиблюється ефективна педагогічна діяльність. Професійно неприпустимими є грубість, дратівливість, педагогічний садизм.

Підсумовуючи думку щодо найбільш значущих доміантних професійно-особистісних якостей учителя початкових класів, наведемо слова видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського: «Я твердо переконаний, що людяність, сердечність, доброта будь-якої людини вимірюються тим, як ставляться до неї діти. Той, кого люблять діти, – справжня людина. Дітей ніколи не обдуриш, нічим не закриєш перед ними свого справжнього обличчя»; «Вчитель повинен уміти відчувати поруч із собою дитину, уміти розуміти її душу, бачити в її очах складний духовний світ – радість, горе, біду, нещастя» (Сухомлинський, 2012, с. 19).

Історія дослідження сутності метафори налічує більше двох тисяч років і бере свій початок від давньогрецьких філософів Платона і Аристотеля. Тривалий час до неї ставилися як до «прикраси і

дрібнички, як до деякого додаткового механізму мови» (А. Річардс) (Теория метафоры, 1990, с. 44–67).

Подальше вивчення метафоричності знання дає підстави зробити висновок про семантичну ємність метафори, що робить доцільним її використання в педагогічному дискурсі. Експліцитно або імпліцитно метафори використовуються в усіх педагогічних підходах і системах. Палітра метафор, що вербалізують базисні концепти педагогічного знання, надає педагогам можливість висловлювати власні уявлення про світ дитинства, про взаємини вчителя і дитини, сім'ї та школи, учня і колективу, про сутність процесів освіти і виховання. Саме тому вважається важливим вивчення функціонування метафор, що репрезентують базисні концепти педагогічного дискурсу та узагальнюють досвід роботи багатьох педагогів (Кабаченко, 2007).

За результатами аналітичного огляду, проведеного Е. Будаєвим і А. Чудиновим, доходимо висновку, що феномен педагогічної метафори більшою мірою досліджено в зарубіжній науці. На думку авторів, метафори переважно характеризуються з погляду їхніх функцій у педагогічному спілкуванні і з позицій їхньої доречності в педагогічній комунікації, а «вивчення метафоричного репертуару того чи того педагога допомагає краще зрозуміти підсвідомі механізми його діяльності і справжнє ставлення до тієї чи тієї проблеми, ставлення до дітей» (Будаєв, Чудинов, 2006).

Зарубіжними вченими розроблено методичні рекомендації щодо використання метафор у підготовці педагогів (Л. Голдштейн, Р. Мейєр, М. Осборн, У. Стоффлет, Дж. Картер та ін.); досліджено процес використання метафор у педагогічній комунікації щодо різних освітніх галузей (інформатики, літератури, філософії, менеджменту та ін.); здійс-

нено спробу схарактеризувати національну специфіку педагогічної метафорики (Л. Пейн) (Теория метафоры, 1990).

Аналізуючи можливості використання метафори з метою підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, зокрема формування в них професійно-особистісних якостей, наголосимо на поліфонії метафоризації та її поліфункційності в освітньому процесі ЗВО. На наш погляд, у психолого-педагогічному контексті метафору можуть використовувати викладачі психолого-педагогічних дисциплін як засіб, за допомогою якого уможливується:

- формування в студентів як майбутніх фахівців здатності до більш глибокого й усебічного пізнання особистості молодшого школяра;
- адекватне сприйняття й розуміння внутрішнього світу дитини;
- розуміння майбутнім педагогом логіки й ходу думок дитини, характеру її переживань, окремих учинків і поведінки загалом.

Застосування окремих метафор або створення метафоричного контексту цілісного заняття з психолого-педагогічних дисциплін або позааудиторного виховного заходу здійснюється шляхом моделювання специфічних психолого-педагогічних та дидактико-методичних ситуацій. Вони слугують ефективним засобом формування в студентів як майбутніх учителів початкових класів системи знань, цінностей, переживань, переконань, які збагачують процес пізнання педагогічної дійсності, пам'ять педагогічними концептами, активізують педагогічне мислення, розвивають творчу уяву (Вачков, 2006).

Особливо посилюються освітньо-виховні властивості метафори у випадку, коли вона представлена у формі худож-

нього образу (казки, притчі, оповідання, сентенції, картини тощо). Метафора в освітньому процесі наповнює «свіжим вітром» процес засвоєння знань здобувачами, їхнє спілкування з викладачем та один з одним. Опора лише на наукову раціональність є недостатньою. Наш досвід свідчить, що знання про наукові поняття, теорії та концепції доцільно доповнювати метафорами у формі притч, філософських казок, легенд, міфів, крилатих висловлювань відомих людей тощо. Метафоризація як процес мислення за аналогією, коли сутнісні ознаки більш чи менш відомого об'єкта переносяться на інші об'єкти, створює сприятливі умови для ефективного засвоєння нового. Тому студенти як майбутні фахівці значно легше освоюють непізнані чи маловідомі сфери реальності, спираючись саме на метафору.

Виходячи з таких міркувань, наголосимо на необхідності розробки й упровадження в процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів різних форм, методів та засобів метафоризації як засобу формування й розвитку професійних та особистісно значущих якостей учителя. При цьому обов'язковою умовою є використання стимульного матеріалу у вигляді текстів (притч, філософських казок, поетичних творів, міфів, крилатих висловлень відомих людей), а також засобів наочності (фотозображень, педагогічних малюнків, творів живопису, відеороликів), опрацювання якого сприяє прямій та метафоричній категоризації, концептуалізації та наративізації педагогічного знання майбутніх педагогів про особистість молодшого школяра, особливості організації освітнього процесу в сучасній початковій школі, а також експлікації, корекції та розвитку уявлень студентів про модель сучасного педагога, його особистісні якості.

Використання засобів метафоризації є особливо доцільним у процесі формування такої провідної професійно-особистісної риси майбутнього вчителя початкових класів, як любов до дітей, що ґрунтується на гуманізмі, толерантності, емпатії, готовності сприймати дитинство у високому ціннісно-духовному вимірі, наприклад, під час вивчення освітнього компонента «Вступ до фаху» («Вступ до педагогічної спеціальності») здобувачам освіти пропонується для аналізу та обговорення притча «Дівчинка і морські зірки»:

«Уздовж берега моря прогулювався чоловік. Насолоджуючись ранковим сонцем, він радісно йшов по піску й намагався не наступити на морські зірки, яких уночі хвилі викинули на берег. Удалині він побачив силует, який нібито танцював на пляжі. Підійшовши ближче, чоловік зрозумів, що це маленька дівчинка, яка старанно збирала на березі морських зірок і кидала їх у море. Від здивування чоловік зупинився, а потім запитав: «Навіщо ти кидаєш у море морські зірки?» – «Якщо я залишу їх на березі, – відповіла дівчинка, – сонце висушить їх, і вони загинуть. Я кидаю їх у море, тому що хочу, щоб вони жили». Чоловік задумався на мить, вражений словами дівчинки, але, пригадавши, скільки кілометрів морського узбережжя пройшов, він сказав: «Цих зірок, тут на березі десятки тисяч! Що ти можеш змінити? Усіх не врятуєш!» Дівчинка на хвилину замислилася над словами чоловіка, а потім поволі нахилилася, підняла ще одну морську зірку і кинула її в бурхливе море. Потім обернулася, посміхнувшись, сказала «Можливо, ви і маєте рацію, але саме для цієї зірочки я врятувала життя...».

Для колективного обговорення студентам були запропоновані такі питання: у чому педагогічний сенс притчі; який прихований смисл мають дії дівчинки, як

би ви їх оцінили; як з погляду гуманістичної педагогіки можна інтерпретувати слова чоловіка «Що ти можеш змінити? Усіх не врятуєш!» На завершення обговорення студентам пропонувалося також прокоментувати вислови: «Любити дитину – значить визнати свою відповідальність за все, що з нею відбувається», «Дитина потребує вашої любові найбільше саме тоді, коли вона найменше її заслуговує» (Е. Бомбек).

Аналіз власного багаторічного викладацького досвіду переконує в доцільності використання й інших засобів уживання метафори на заняттях з педагогічних дисциплін. Так, метафоричний психолого-педагогічний тренінг може проходити як самостійне заняття зі студентами або в межах традиційних занять як окремий його етап, що пов'язаний з цілепокладанням, мотивацією, стимулюванням навчально-пізнавальної діяльності, рефлексією тощо.

Велике значення для формування ціннісного ставлення до дитини має аналіз і обговорення малюнків-метафор (наприклад, репродукція картини П. Брейгеля «Сліпі», С. Далі «Сталість пам'яті» та ін.), біблійських притч («Сіяч», «В крамниці у Бога» та ін.), сучасних притч («Спробуй по-іншому», «Слон у темряві», «Притча про брудні вікна» та ін.), педагогічних притч Ш. Амонашвілі («Чотири ангели», «Школа Сови» та ін.) та притч і казок В. Сухомлинського («Дівчинка і ромашка», «Гавеня і Соловей», «Камінь» та ін.) (Попова, 2016; Сухомлинський, 2013).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Метафоричний підхід розглядають сьогодні як ефективний засіб більш глибокого усвідомлення майбутніми педагогами, зокрема вчителями початкових класів, складних педагогічних явищ і процесів. Важлива властивість

метафори – її здатність формувати в учителів толерантне ставлення до всіх суб'єктів освітнього процесу (конкретної дитини, дитячого колективу, батьків, колег), до педагогічної ситуації і прийняття рішень. Метафора дозволяє в м'якій, нетравматичній формі запропонувати педагогам нові моделі поведінки, прийоми виховного впливу на дітей, що розширюють межі гуманістичного, партнерського, ціннісного ставлення до дітей. Подальшого дослідження потребує вивчення метафори як дидактичного інструментарію підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, а також розробка технологій метафоризації педагогічного знання як засобу розвитку творчого мислення вчителя.

Література

- Арутюнова Н. Д.** Язык и мир человека. Москва : Наука, 1999. 896 с.
- Будаев Э. В., Чудинов А. П.** Метафора в педагогическом дискурсе: современные зарубежные исследования. *Политическая лингвистика*. 2007. Вып. (1) 21. С. 69–75.
- Вачков В. И.** Метафорический тренинг. Москва : Осъ–89, 2006. 144 с.
- Гудзовская А. А.** Педагогическая метафора в образовательном процессе. *Мир психологии*. 2017. № 4 (92). С. 85–92.
- Ильин Е. П.** Психология для педагогов. Санкт-Петербург : Питер, 2012. 640 с.
- Кабаченко Е. Г.** Метафорическое моделирование базисных концептов педагогического дискурса : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Уральский государственный педагогический университет. Екатеринбург, 2007. 239 с.
- Лакофф Дж., Джонсон М.** Метафоры, которыми мы живем / пер. с англ. Москва : Изд-во ЛКИ, 2008. 256 с.
- Митина Л. М.** Психология личностно-профессионального развития субъектов

образования. Москва; Санкт-Петербург: Нестор-История, 2014. 376 с.

Нова українська школа: poradnik dla vchytelia / za zag. red. H. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.

Пехота О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика. Миколаїв : ТОВ «Фірма «Ліон», 2009. 272 с.

Попова Г. В., Милорадова Н. Э. Метафорические ассоциативные карты в работе практического психолога: методика и практика. Изд. 2-е. Харьков : Бровин А. В., 2016. 223 с.

Савченко О. Я. Ознаки особистісно-орієнтованої підготовки майбутнього вчителя. *Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практик: зб. наук. пр.* Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 1997. С. 3–5.

Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Киев : Акта, 2012. 563 с.

Сухомлинський В. О. Квітка сонця: Притчі, казки, оповідання. Харків : ВД «ШКОЛА», 2013. 240 с.

Теория метафоры: сборник / пер. под ред. Н. Д. Арутюновой, М. А. Журиной; вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой. Москва : Прогресс, 1990. 511 с.

Хомич Л. О. Загальнолюдські цінності у змісті професійної підготовки майбутнього вчителя. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів XI пед.-мистец. читань пам'яті професора О. П. Рудницької* / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. Чернівці : Зелена Буковина, 2014. Вип. 5 (9). С. 45–49.

Black M. More about metaphor. *Metaphor and thought.* Cambridge etc., 1979. P. 19–45.

Davidson D. What metaphors mean. *Crit. inquiry.* Chicago, 1987. Vol. 5. P. 31–47.

References

Arutjunova, N. D. (1999). Jazyk i mir cheloveka [Language and Human World]. Moscow: Nauka [in Russian].

Budaev, Je. V., & Chudinov, A. P. (2007). Metafora v pedagogicheskom diskurse: sovremennye zarubezhnye issledovaniya [Metaphors in Pedagogical Discourse: Contemporary Foreign Studies]. *Politicheskaja lingvistika – Political Linguistics*, (1) 21, 69–75 [in Russian].

Vachkov, V. I. (2006). Metaforicheskiy trening [Metaphorical Training]. Moscow: Os-89 [in Russian].

Gudzovskaja, A. A. (2017). Pedagogicheskaja metafora v obrazovatel'nom processe [Pedagogical Metaphor in the Educational Process]. *Mir psihologii – World of Psychology*, 4 (92), 85–92 [in Russian].

Il'in, E. P. (2012). Psihologija dlja pedagogov [Psychology for educators]. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].

Kabachenko, E. G. (2007). Metaforicheskoe modelirovanie basisnykh kontseptov pedagogicheskogo diskursa [Metaphorical Modeling of Basic Concepts in Pedagogical Discourse]. *Extended abstract of candidate's thesis.* Ekaterinburg [in Russian].

Lakoff, G., & Johnson, M. (2008). Metafori, kotorymi my zhivem [Metaphors We Live By]. Moscow: Izdatel'stvo LKI [in Russian].

Mitina, L. M. (2014). Psihologija lichnostno-professional'nogo razvitiya sub"ektov obrazovaniya [Psychology of Personal and Professional Development of Subjects of Education]. Moscow; Sankt-Peterburg: Nestor-Istorija [in Russian].

Bibik, N. M. (Eds.). (2018). Nova ukrainska shkola: poradnyk dlja vchytelia [New Ukrainian School: a Guide for Teachers]. Kyiv: Litera LTD [in Ukrainian].

Piekhota, O. M. (2009). *Indyvidualnist uchytelia: teoriia i praktyka* [The Personality of the Teacher. Theory and Practice]. Mykolaiv: TOV «Firma «Ilion» [in Ukrainian].

Popova, G. V., & Miloradova, N. Je. (2016). *Metaforicheskie asociativnye karty v rabote prakticheskogo psihologa: metodika i praktika* [Metaphorical Associative Cards in the Work of a Practical Psychologist: Methodology and Practice]. (2nd ed.). Har'kov: Brovin A. V. [in Russian].

Savchenko, O. Ya. (1997). *Oznaky osobystisno-orientovanoi pidhotovky maibutnoho vchytelia* [Signs of Personally Oriented Training of the Future Teacher]. *Tvorchcha osobystist vchytelia: problemy teorii i praktyky – Creative Personality of a Teacher: Problems of Theory and Practice*. (pp. 3–5). Kyiv [in Ukrainian].

Sukhomlynskyi, V. (2012). *Serdtshe otдай detiam* [I Give Heart to the Children]. Kyiv: Akta [in Ukrainian].

Sukhomlynskyi, V. O. (2013). *Kvitka sontsia: Prytchi, kazky, opovidannia* [Flower of the Sun: Parables, Fairy Tales, Short Stories]. Kharkiv: VD «ShKOLA» [in Ukrainian].

Arutjunova, N. D., & Zhurinskaja, M. A. (Eds.). (1990). *Teoriya metafory: sbornik* [Metaphor Theory: A Collection]. Moscow: Progress [in Russian].

Khomych, L. O. (2014). *Zahalno-liudski tsinnosti u zmisti profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia* [Universal Values in the Content of Professional Training of Future Teachers]. *Pedahohichna maisternist yak systema profesiinykh i mystetskykh kompetentnostei – Pedagogical Skills as a System of Professional and Artistic Competencies*. (Vols. 5 (9)). (pp. 45–49). Chernivtsi: Zelena Bukovyna [in Ukrainian].

Black, M. (1979). More about metaphor. *Metaphor and thought*. (pp. 19–45). Cambridge etc. [in English].

Davidson, D. (1987). What metaphors mean. *Crit. inquiry*. (Vols. 5), (pp. 31–47). Chicago [in English].

.Черв'якова Н. І. Формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів початкових класів засобами педагогічної метафори

За результатами узагальнення фундаментальних психолого-педагогічних наукових праць відомих дослідників, експертного опитування суб'єктів освітнього процесу виокремлено систему ключових професійно-особистісних якостей учителя початкових класів, надано їм стислу характеристику, а також визначено домінуючу професійно значущу якість – любов до дітей.

Розкрито сутність, види, потенціал, властивості педагогічної метафори як ефективного засобу формування професійно-особистісних якостей майбутнього педагога початкової школи, її поліфункційність у процесі професійної підготовки. Доведено ефективність методики використання педагогічної метафори у формі художнього твору (філософської казки, притчі, оповідання, поетичного твору, міфу, крилатих висловів відомих людей, сентенцій, картин тощо). Наведено приклади використання педагогічної метафори в процесі викладання педагогічних дисциплін з метою формування в майбутніх учителів початкових класів толерантного, гуманістичного ставлення до конкретної дитини, дитячого колективу, батьків, колег.

Ключові слова: майбутні вчителі початкових класів, професійно-особистісні якості, любов до дітей, педагогічна метафора, педагогічні дисципліни, методика використання метафори.

Червякова Н. И. Формирование профессионально-личностных качеств будущих учителей начальных классов средствами педагогической метафоры

На основе обобщения фундаментальных психолого-педагогических научных трудов известных исследователей, экспертного опроса субъектов образовательного процесса выделена система ключевых профессионально-личностных качеств учителя начальных классов, предоставлена их краткая характеристика, а также определено доминантное профессионально значимое качество – любовь к детям.

Раскрыта сущность, виды, потенциал, свойства педагогической метафоры как эффективного средства формирования профессионально-личностных качеств будущего педагога начальной школы, ее полифункциональность в процессе профессиональной подготовки. Доказана эффективность методики использования педагогической метафоры в форме художественного произведения (философской сказки, притчи, рассказа, поэтического произведения, мифа, крылатых выражений известных людей, сентенций, картин и тому подобное). Приведены примеры использования педагогической метафоры в процессе преподавания педагогических дисциплин с целью формирования у будущих учителей начальных классов толерантного, гуманистического отношения к конкретному ребенку, детскому коллективу, родителям, коллегам по работе.

Ключевые слова: будущие учителя начальных классов, профессионально-личностные качества, любовь к детям, педагогическая метафора, педагогические дисциплины, методика использования метафоры.

Chervyakova N. I. Formation of Professional and Personal Qualities of Future Elementary School Teachers by Means of Pedagogical Metaphor

On the basis of summarizing fundamental psychological and pedagogical scientific works of famous researchers, an expert survey of the subjects of the educational process, a system of professional and personal qualities of an elementary school teacher has been highlighted and briefly described, and the dominant professionally significant quality – love for children — has been determined.

The essence, types, potential and properties of a pedagogical metaphor as an effective means of forming professional and personal qualities of a future elementary school teacher, its multifunctional character in the process of professional training have been disclosed. The effectiveness of the method of using a pedagogical metaphor in the form of a piece of art (a philosophical tale, parable, story, poetic work, myth, popular expressions of famous people, maxims, paintings, etc.) has been proved. Examples of the use of a pedagogical metaphor in the process of teaching pedagogical disciplines have been given in order to form a tolerant, humanistic attitude towards a particular child, a group of children, parents and colleagues among future elementary school teachers.

Keywords: future elementary school teachers, professional and personal qualities, love for children, pedagogical metaphor, pedagogical disciplines, methods of using the metaphor.